

ผนวก ๑

อิสลามในประเทศจีน โดยสังเขป

อิสลามเข้าสู่ประเทศจีนตั้งแต่ช่วงสองสามทศวรรษแรกหลังการสิ้นชีวิตของนบีมุฮัมมัด ดังปรากฏหลักฐานบันทึกการเยือนราชสำนักจีนอย่างเป็นทางการของทูตอาหรับตั้งแต่ปี ค.ศ. 651 ในสมัยของคอลลีฟะห์อุมัยยะฮ์¹ แต่งานเขียนเกี่ยวกับอิสลามของมุสลิมชาวจีนชิ้นแรกเพิ่งเริ่มปรากฏขึ้นในศตวรรษที่ 17 เช่นเดียวกับรายละเอียดเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์อิสลามในยุคต้น และการแปลความหมายอัลกุรอานเป็นภาษาจีนฉบับแรก โดยส่วนใหญ่ของงานเขียนเกี่ยวกับอิสลาม จะเป็นผลงานของชาวจีนขงจื้อและเน้นเรื่องบทบาททางการค้าของมุสลิมเป็นสำคัญ ทำให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทางสังคมและศาสนาของชุมชนมุสลิมมีไม่มากนัก² อย่างไรก็ตาม แม้ความรู้เกี่ยวกับแนวโน้มของชาวจีนมุสลิมหรืออิสลามในประเทศจีนก่อนศตวรรษที่ 17 จะค่อนข้างไม่เป็นชิ้นเป็นอันแต่ก็พอเพียงต่อการสืบสาวความเป็นมา นั่นคือ

นอกเหนือจากการส่งทูตเยือนราชสำนักจีนในปีค.ศ.651และการต่อสู้ที่ Talas ในปีค.ศ. 751³แล้ว ปฏิสัมพันธ์ส่วนใหญ่จะเกิดจากการค้า มีพ่อค้ามุสลิมเดินทางไปค้าขายในจีนทั้งทางบกและทางทะเลตั้งแต่ศตวรรษที่ 7 โดยทางบกอาศัยเส้นทางสายไหมซึ่งเชื่อมต่อกับโลกตะวันตกมาตั้งแต่สมัยจักรวรรดิโรมัน กองคาราวานมุสลิมเดินทางผ่านเปอร์เซียถึง Samarkand และ Bukhara จากนั้นก็ตัดผ่านทะเลทราย Taklamakan ทั้งตอนเหนือและใต้ไปจนถึงฉางอัน

---

¹ Ali Ezzati, The Spread of Islam: The Contributing Factors, 4th revised edition (London: Islamic College for Advanced Studies Press, 2002), p. 331; Morris Rossabi, "Islam in China," The Encyclopedia of Religion 7 (1995):379.

² Morris Rossabi, "Islam in China," The Encyclopedia of Religion 7 (1995):377.

³ ในรัชกาลถังไคหยวน(Kai-yüan, 713-742) ทูตอาหรับส่งทูตอย่างน้อยสองคนไปเยือนราชสำนักถังเป็นครั้งที่ 2 แต่ทูตอาหรับไม่ยอมก้มกราบ'โอรสสวรรค์'ตามธรรมเนียมจีน สร้างความเป็นปรปักษ์ขึ้นเคืองให้เหล่าขุนนางและราชวงศ์ในราชสำนักถัง ต่อมาในปี ค.ศ. 751 ความเกลียดชังระหว่างสองจักรวรรดิก็ปะทุขึ้นเป็นสงครามที่บริเวณแม่น้ำ Talas ใกล้ Samarkand ในเอเชียกลาง การรบครั้งนี้ทหารอาหรับเป็นฝ่ายกำชัย แต่ไม่ได้รุกคืบหรือใช้ชัยชนะให้ประโยชน์ ส่วนใหญ่จะถอนกำลังกลับบ้านเมืองตัวเอง

(Ch'ang-an)เมืองหลวงของจีนสมัยราชวงศ์ถัง การเดินทางมาค้าขายและตั้งรกรากของพ่อค้าชาวอาหรับและเปอร์เซียในเส้นทางนี้ ได้ทำให้ชาวจีนบางเผ่าเช่นหุยเจี๋ยว(Hui Chi) หันมารับอิสลามในปลายศตวรรษที่ 7 การเรียกชาวจีนมุสลิมว่าหุยเจี๋ยวหรือหุยฮุย(Hui Hui)ในเวลาต่อมา จึงเป็นการเรียกตามชื่อเผ่าที่หันมารับอิสลามในยุคแรกๆนั่นเอง⁴ ส่วนทางทะเล พ่อค้าและนักเดินเรือชาวอาหรับและเปอร์เซียก็เดินทางจากทะเลแดงและอ่าวเปอร์เซีย เข้าสู่มหาสมุทรอินเดีย และแวะพักถ่ายเทสินค้าตามท่าเรือต่างๆทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของจีน โดยมีกวางตุ้ง(Canton) หางโจว(Hang-chou) และกวนโจว(Ch'üan-chou) เป็นเมืองท่าปลายทางที่สำคัญ ในทางการเมือง จดหมายเหตุราชวงศ์ถังได้กล่าวถึงกองกำลังชาวอาหรับ ที่เข้ามาช่วยรบและยึดเมืองฉางอันกับลั่วหยาง(Lo-yang)คืนจากพวก Tartar ในปี ค.ศ. 755(757) ทำให้กองกำลังเหล่านี้ลงหลักปักฐานในจีน ถือเป็นบรรพบุรุษของชุมชนชาวจีนมุสลิมในภาคกลางและตะวันตกเฉียงเหนือ ต่อมาประมาณปีค.ศ.878(879) ความสำเร็จทางการค้าของชาวต่างชาติก็ได้สร้างไม่พอใจขึ้นในหมู่ชาวจีนจนเป็นเหตุให้เกิดการสังหารหมู่ชาวมุสลิมอาหรับและเปอร์เซียในกวางตุ้งนับหลายหมื่นคน⁵ แต่การต่อต้านโจมตีมุสลิมในเหตุการณ์นี้เกิดจากความขัดแย้งทางด้านเศรษฐกิจการค้า มากกว่าจะเป็นความแตกต่างแบ่งแยกทางศาสนา⁶ เมื่อสิ้นสุดยุคถึง การค้ากับต่างประเทศทางบกก็ซบเซาแต่การค้าทางทะเลเริ่มเข้มแข็งขึ้น

ในยุคราชวงศ์ซ่งหรือซ้อง(Sung dynasty 960-1279) หนึ่งในผู้ควบคุมการค้าทางทะเลคือ Chao Ju Kuo ได้เขียนบันทึกถึงประเทศมุสลิมและสินค้าที่พ่อค้ามุสลิมนำเข้าจีน และในตอนปลายราชวงศ์นี้ก็มีชาวมุสลิมเชื้อสายอาหรับชื่อ P'u Shou-keng เป็นผู้ดูแลการค้าทางทะเลที่เมืองท่า Ch'üan-chou แต่จดหมายเหตุต่างๆของจีนยังกล่าวถึงวิถีชีวิตและความเชื่อทางศาสนาของมุสลิมน้อยมาก เมื่อถึงสมัยราชวงศ์หยวน(Yüan dynasty 1271-1368)ของมองโกล ก็มีมุสลิม

⁴ Ali Ezzati, op. cit., p. 332.

⁵ การสังหารหมู่ชาวอาหรับและเปอร์เซียครั้งแรกเกิดขึ้นที่ Yangzhou ในปี ค.ศ. 760 สาเหตุของการสังหารหมู่ครั้งแรกนี้ไม่ปรากฏชัด แต่จากบันทึกราชวงศ์ถังตอนหนึ่งระบุว่าในปีค.ศ. 758 ชาวอาหรับกับเปอร์เซียร่วมมือกันปล้นและเผาเมืองกวางตุ้ง แล้วกลับออกไปทางทะเล (อ้างถึงใน George F. Hourani, p. 62-63) จึงเป็นไปได้ว่าสาเหตุหนึ่งของการสังหารหมู่ในปี ค.ศ. 760 อาจสืบเนื่องมาจากการเผาเมืองในครั้งนั้น ซึ่งเกิดขึ้นก่อนหน้าการสังหารหมู่ครั้งที่ 2 ในเมืองกวางตุ้งร่วม 120 ปี

⁶ Morris Rossabi, op. cit., p. 380.

หลังไหลเข้าสู่ใจกลางอาณาจักรและกระจายอยู่แทบทุกภาคของจีน ภาคตะวันตกเฉียงเหนือมีมุสลิมซึ่งตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถัง ภาคตะวันตกเฉียงใต้มีถิ่นฐานมุสลิมในเสฉวน (Szechwan) อันเป็นเมืองที่อยู่ในเส้นทางการค้าสำคัญไปยังพม่าและอินเดีย แถบชายฝั่งตะวันออกเฉียงใต้มีชาวอาหรับและเปอร์เซียเข้ามาค้าขายอย่างต่อเนื่อง และหนึ่งในสามของผู้ดูแลการค้าทั้งหมดจำนวน 36 คนใน Fukien ก็เป็นมุสลิม แม้การเข้ามาจับใช้ราชวงศ์หยวนของมุสลิมจะสร้างความขัดเคืองให้กับชาวจีนดั้งเดิม แต่สิ่งที่ทั้งชาวจีนและมองโกลปฏิเสธไม่ได้ก็คือคุณูปการต่างๆที่มุสลิมสร้างและนำมาสู่จีนในราชวงศ์นี้ เช่น การแนะนำยาและการรักษาพยาบาลแบบใหม่โดยแพทย์ชาวเปอร์เซีย การออกแบบสร้างเมืองหลวงที่ต้าตู(Ta-tu)⁷ ในปี ค.ศ.1267โดยสถาปนิกมุสลิม การพัฒนาและสร้างอาวูให้กับกองทัพหยวนของ 2 วิศวกรมุสลิมคือ Isma'il และ 'Ala' al-Din ส่วนการสร้างหอดูดาวพร้อมนำอุปกรณ์ทางดาราศาสตร์แบบใหม่เข้ามาของนักดาราศาสตร์เปอร์เซียชื่อ Jamal al-Din ก็ได้ทำให้กุบไลข่านก่อตั้งสถาบันดาราศาสตร์มุสลิมอย่างเป็นทางการขึ้นในปี ค.ศ. 1271 ครั้นถึงสมัยราชวงศ์หมิง (Ming dynasty 1368-1644) ในราชสำนักจีนมีทั้งนักดาราศาสตร์ นักเขียนปฏิทิน ล่าม และทูตหรือผู้แทนที่เป็นมุสลิม(ต่างชาติ) ส่วนชาวจีนมุสลิมก็เป็นผู้มีชื่อเสียงทั้งในฐานะนักเดินทางบุกเบิก นักปรัชญา และผู้นำทางการทหาร⁸ นายพลเจิ้งเหอ (Cheng-ho)นักเดินทางบุกเบิกชาวจีนมุสลิม ที่นักประวัติศาสตร์สมัยใหม่เชื่อว่าเป็นผู้นำกองเรือขนาดใหญ่ตระเวนไปรอบโลกและไปถึงทวีปอเมริกา ก่อน Christopher Columbus ก็รับใช้ราชสำนักจีนในสมัยราชวงศ์หมิงเช่นกัน⁹ อย่างไรก็ตาม แม้การเป็นตัวกลางทางเศรษฐกิจของมุสลิมในราชวงศ์นี้จะได้สร้างความเกลียดชังและความมีอคติเหมารวมต่อมุสลิมขึ้น แต่ความพยายามในการ 'กลืน' และทำให้เป็นจีนทั้งในบางรัชสมัยของราชวงศ์หมิง ตลอดจนถึงนโยบายที่เข้มงวดขึ้นในราชวงศ์ชิง (Ch'ing dynasty 1644-1911) ก็ยังไม่สามารถ 'กลืน' อัดลักษณะความเป็น 'มุสลิม' ได้ตามเป้าประสงค์ของทางการ¹⁰

⁷ ปัจจุบันคือปักกิ่ง (Peking/Beijing)

⁸ Rossabi, op. cit., pp. 380-382.

⁹ Louise Levathes, *When China Rule the Seas* (New York: Simon & Schuster, 1994), p. 252.

¹⁰ Rossabi, ibid., p. 383.